

РЕПУБЛИКА
СРБИЈА

ИФ
90/2014

ПОВЕРЕНИК ЗА
ЗАШТИТУ
РАВНОПРАВНОСТИ

бр. 07-00-102/2014-02 датум: 24. 7. 2014.

БОШЊАЧКО НАЦИОНАЛНО ВИЈЕЋЕ
Есад Џуџевић, председник

36300 НОВИ ПАЗАР
28. новембра б. б.

Поштовани господине Џуџевићу,

У прилогу Вам достављамо мишљење Поверенице за заштиту равноправности број 07-00-102/2014-02 од 27. јуна 2014. године, донето на основу Ваше притужбе против ОШ „Свети Сава“ Бостани у Пријепољу.

Je

**ПОМОЋНИЦА ПОВЕРЕНИЦЕ ЗА
ЗАШТИТУ РАВНОПРАВНОСТИ**

Косана Бекер

РЕПУБЛИКА
СРБИЈА

ИФ
90/2014

ПОВЕРЕНИК ЗА
ЗАШТИТУ
РАВНОПРАВНОСТИ

бр. 07-00-102/2014-02 датум: 27. 6. 2014.

МИШЉЕЊЕ

Бошњачко национално вијеће против Основне школе „Свети Сава“ Бостани у Пријепољу

1. ТОК ПОСТУПКА

1.1. Повереници за заштиту равноправности притужбом се 14. марта 2014. године обратило Бошњачко национално вијеће против ОШ „Свети Сава“ Бостани у Пријепољу. У притужби је наведено да ученицима бошњачке националности није дата могућност да се изјасне да ли желе да наставу похађају на босанском језику и да сада сви похађају наставу на српском језику.

1.2. Бошњачко национално вијеће је у притужби навело:

- да сматра да национална припадност ученика бошњачке националности представља основ дискриминације, јер је за ученике српске националности у истим образовно - васпитним установама настава на српском језику организована у складу са законом;
- да не постоји никакво разумно оправдање засновано на закону да се не организује настава на босанском језику за ученике бошњачке националности, јер организовање одељења за наставу на босанском језику не изискује додатне материјалне трошкове, нити проширење просторних и кадровских капацитета образовно-васпитних установа, што је доказано праксом основних и средњих школа у Новом Пазару, Сјеници и Тутину које су од 2. септембра 2013. године организовале наставу на босанском језику за све ученике чији су се родитељи изјаснили за такав модел наставе;
- да је Бошњачко национално вијеће са Министарством просвете, науке и технолошког развоја предузело низ мера у периоду од краја 2009. године до августа 2013. године, како би у школској 2013/2014 години у Новом Пазару, Тутину, Пријепољу и Сјеници отпочела настава на босанском језику за ученике чији су се родитељи изјаснили да желе да похађају наставу на босанском језику;

- да су у наведеним местима од 1. априла до краја августа 2013. године, образовно-васпитне установе спровеле анкету на којој су се родитељи ученика изјаснили о моделу наставе;
- да је припремна настава на босанском језику одржана у образовно-васпитним установама у Новом Пазару, Тутину и Сјеници у периоду од 21. фебруара до 7. јуна 2013. године;
- да је Министарство просвете, науке и технолошког развоја донело одговарајуће допуне правилника за наставу на босанском језику за основне школе и одобрило уџбенике за наставу на босанском језику у I и V разреду основне школе;
- да је министарство одобрило већину уџбеника за основне и средње школе које је штампала издавачка кућа „Klett“, као и увоз уџбеника из Босне и Херцеговине;
- да у ОШ „Свети Сава“ Бостани у Пријепољу није дата могућност родитељима и ученицима бошњачке националности да се изјасне о томе да ли желе да наставу похађају на босанском језику;
- да ученици бошњачке националности похађају наставу на српском језику.

1.3. У прилогу притужбе достављени су следећи докази: списак образовно-васпитних установа против којих је Бошњачко национално вијеће поднело притужбе Поверенику за заштиту равноправности; табеларни приказ резултата анкетирања родитеља о моделу наставе у школској 2013/2014. години у Новом Пазару, Тутину, Сјеници и Пријепољу; образац за анкетирање родитеља о моделу наставе у образовно-васпитним установама у Санџаку у школској 2013/2014. години; допис Основној школи „Свети Сава“ Бостани у Пријепољу број Р. бр. 228-046/2013 од 1. априла 2013. године и број Р. бр. 550-046/2013 од 3. јула 2013. године.

1.4. Повереница за заштиту равноправности спровела је поступак у циљу утврђивања правно релевантних чињеница и околности, а у складу са чл. 35. ст. 4. и чл. 37. ст. 2. Закона о забрани дискриминације¹. Основној школи „Свети Сава“ Бостани у Пријепољу упућен је захтев 20. марта 2014. године да се у року од 15 дана од дана пријема изјасни о основаности и наводима из притужбе. Како се ОШ „Свети Сава“ Бостани у Пријепољу у остављеном року није изјаснила, а захтев је примила 3. априла 2014. године, Повереници за заштиту равноправности били су доступни само наводи из притужбе.

2. ЧИЊЕНИЧНО СТАЊЕ

2.1. Увидом у наводе из притужбе утврђено да у ОШ „Свети Сава“ Бостани у Пријепољу у току школске 2013/2014. године није извршена анкета ученика на којем језику желе да слушају наставу, као и да није организована настава на босанском језику.

¹ „Сл. гласник РС“, бр. 22/09

2.2. Увидом у допис Бошњачког националног вијећа број Р. бр. 228-046/2013 од 1. априла 2013. године утврђено је да је Бошњачко национално вијеће обавестило ОШ „Свети Сава“ Бостани у Пријепољу да министарство и Бошњачко национално вијеће желе да, у складу са законом, омогуће свим родитељима избор да ли желе да њихово дете похађа припремни предшколски програм на босанском или српском језику у наставној 2013/2014 години и доставило школи одређени број образаца за анкетирање родитеља о моделу наставе у предшколским установама у Санџаку у школској 2013/2014 години.

2.3. Увидом у образац за анкетирање родитеља о моделу наставе у образовно-васпитним установама у Санџаку у школској 2013/2014 години утврђено је да је образац двојезичан и намењен родитељима, да треба уписати податке о ученику, родитељима и школи, као и податак да ли ученик/ца жели да похађа наставу на босанском или српском језику.

2.4. Увидом у допис Бошњачког националног вијећа број Р. бр. 550-046/2013 од 3. јула 2013. године утврђено је да се Бошњачко национално вијеће обратило ОШ „Свети Сава“ Бостани у Пријепољу са напоменом да је школа обавезна да приликом усвајања школског програма уврсти Босански језик и књижевност као обавезни предмет и пропише да се образовно-васпитни рад у школи остварује и на босанском језику и латиничном писму.

3. МОТИВИ И РАЗЛОЗИ ЗА ДОНОШЕЊЕ МИШЉЕЊА

3.1. Повереница за заштиту равноправности, приликом одлучивања у овом предмету, имала је у виду наводе из притужбе, изјашњење и антидискриминационе и друге домаће и међународне прописе.

Правни оквир

3.2. Повереник за заштиту равноправности је самосталан, независан и специјализован државни орган установљен Законом о забрани дискриминације са задатком да ради на сузбијању свих облика и видова дискриминације и остваривању равноправности у друштвеним односима. Надлежност Повереника за заштиту равноправности широко је одређена, у складу са међународним стандардима, како би се омогућило да делотворно и ефикасно остварује своју улогу. Једна од основних надлежности Повереника јесте да прима и разматра притужбе због дискриминације, даје мишљења и препоруке у конкретним случајевима дискриминације и изриче законом утврђене мере. Поред тога, Повереник је овлашћен да предлаже поступак мирења, као и да покреће судске поступке за заштиту од дискриминације и подноси прекршајне пријаве због аката дискриминације прописаних антидискриминационим прописима. Повереник је, такође, овлашћен да упозорава јавност на најчешће, типичне и тешке случајеве дискриминације и да органима јавне власти препоручује мере за остваривање равноправности.²

3.3. Повереница за заштиту равноправности указује да је међународним и домаћим прописима одређено да је Република Србија у обавези да припадницима националних

² Члан 33. Закона о забрани дискриминације.

мањина омогући образовање и васпитање на свом језику или двојезичну наставу или изучавање језика националне мањине са елементима националне историје и културе.

3.4. Потврђивањем Оквирне конвенције Савета Европе за заштиту националних мањина³ Република Србија се обавезала да ствара потребне услове како би припадници националних мањина очували и развијали своју културу и сачували неопходне елементе свог идентитета, наиме, религију, језик, традиције и културно наслеђе (чл. 5), као и да предузме мере у области образовања и истраживања како би се неговала култура, језик и вера националних мањина и већине (чл. 12).

3.5. Устав Републике Србије⁴ забрањује сваку дискриминацију, непосредну или посредну, по било ком основу, а нарочито по основу расе, пола, националне припадности, друштвеног порекла, рођења, вероисповести, политичног или другог уверења, имовног стања, културе, језика, старости, психичког или физичког инвалидитета.⁵ Даље, Устав Републике Србије гарантује припадницима националних мањина, поред осталог и право на школовање на свом језику у државним установама и установама аутономних покрајина.⁶

3.6. Уставна забрана дискриминације ближе је разрађена Законом о забрани дискриминације, тако што је дискриминација дефинисана као свако неоправдано прављење разлике или неједнако поступање, односно пропуштање (искључивање, ограничавање или давање првенства), у односу на лица или групе као и чланове њихових породица, или њима блиска лица, на отворен или прикривен начин, а који се заснива на раси, боји коже, прецима, држављанству, националној припадности или етничком пореклу, језику, верским или политичким убеђењима, полу, родном идентитету, сексуалној оријентацији, имовном стању, рођењу, генетским особеностима, здравственом стању, инвалидитету, брачном и породичном статусу, осуђиваности, старосном добу, изгледу и чланству у политичким, синдикалним и другим организацијама и другим стварним, односно претпостављеним личним својствима. Одредбама чл. 4. Закона о забрани дискриминације прописано је да су сви једнаки и уживају једнак положај и једнаку правну заштиту, без обзира на лична својства, те да је свако дужан да поштује начело једнакости, односно, забрану дискриминације. Непосредна дискриминација постоји ако се лице или група лица, због његовог односно њиховог личног својства у истој или сличној ситуацији, било којим актом, радњом или пропуштањем, стављају или су стављени у неповољнији положај, или би могли бити стављени у неповољнији положај,⁷ а посредна дискриминација постоји ако се лице или група лица, због његовог односно њиховог личног својства ставља у неповољнији положај актом, радњом или пропуштањем које је привидно засновано на начелу једнакости и забрани дискриминације, осим ако је то оправдано законитим циљем, а средства за постизање тог циља су примерена и нужна.⁸

3.7. Законом о основама система образовања и васпитања забрањена је дискриминација,⁹ односно, активности којима се угрожавају, омаловажавају,

³ Закон о потврђивању оквирне конвенције за заштиту националних мањина ("Сл. лист СРЈ - Међународни уговори", бр. 6/98).

⁴ "Службени гласник РС", бр. 98/06

⁵ Члан 21. Устава РС

⁶ Члан 79. Устава РС

⁷ Чл. 6. ЗЗД

⁸ Чл. 7. ЗЗД

⁹ Члан 44. ЗОСОВ ("Сл. гласник РС", бр. 72/09, 52/11 и 55/2013)

дискриминишу или издвајају лица, односно групе лица, по основу: расне, националне, етничке, језичке, верске или полне припадности, физичких и психичких својстава, сметњи у развоју и инвалидитета, здравственог стања, узраста, социјалног и културног порекла, имовног стања, односно политичког опредељења и подстицање или неспречавање таквих активности, као и по другим основима утврђеним законом којим се прописује забрана дискриминације. Овај закон прописује да је дискриминација лица или групе лица свако непосредно или посредно, на отворен или прикривен начин, искључивање или ограничавање права и слобода, неједнако поступање или пропуштање чињења, односно неоправдано прављење разлика повлађивањем или давањем првенства, док не сматра дискриминацијом посебне мере које су уведене ради постизања пуне равноправности, заштите и напретка лица, односно групе лица која се налазе у неједнаком положају.

3.8. Истим законом је прописано да се образовно-васпитни рад остварује на српском језику, да се за припаднике националне мањине образовно-васпитни рад остварује на матерњем језику и изузетно може да се остварује и двојезично или на српском језику, у складу са посебним законом¹⁰. Даље, одредбама члана 76. прописано је да се основно и средње образовање и васпитање, специјалистичко и мајсторско образовање и други облици стручног образовања остварују на основу школског програма, који се доноси на основу наставног плана и програма, односно програма одређених облика стручног образовања, а да школски програм, између осталог, садржи и језик на коме се остварује програм, као и да школски програм доноси школски одбор, по правилу, сваке четврте године, у складу са наставним планом и програмом.

3.9. Законом о основном образовању и васпитању¹¹ прописано је да се образовно-васпитни рад остварује на српском језику, а да се за припаднике националне мањине остварује и на језику и писму националне мањине, односно двојезично, ако се приликом уписа у први разред за то определи најмање 15 ученика. Даље, прописано је да школа може да остварује образовно-васпитни рад на језику и писму националне мањине, односно двојезично и за мање од 15 ученика уписаних у први разред, уз сагласност министарства надлежног за послове образовања, које даје сагласност по прибављеном мишљењу одговарајућег националног савета националне мањине. Такође, када се образовно-васпитни рад остварује на српском језику, за ученике припаднике националне мањине, организује се настава језика националне мањине са елементима националне културе.

3.10. Одредбама Закона о о заштити права и слобода националних мањина¹² прописано је да припадници националних мањина имају право на васпитање и образовање на свом језику у институцијама предшколског, основног и средњег васпитања и образовања, да је држава дужна да створи услове за организовање образовања на језику националне мањине, а да је, док их не обезбеди, дужна да обезбеди двојезичну наставу или изучавање језика националне мањине са елементима националне историје и културе припадника националне мањине. Даље је прописано да се за остваривање овог права може прописати одређени минимални број ученика, с тим да тај број може бити мањи од минималног броја ученика који је законом прописан за обезбеђење одговарајућих облика наставе и образовања.

3.11. Стручним упутством о формирању одељења и начину финансирања у основним и средњим школама за школску 2013/2014 годину¹³ ближе је уређен начин формирања

¹⁰ Члан 9.

¹¹ Члан 12. став 1, 2, 3. и 5 („Сл. гласник РС“, број 55/2013).

¹² „Сл. лист СРЈ“, број 11/2002, „Сл. лист СЦГ“, број 1/2003 – Уставна повеља и „Сл. гласник РС“, број 72/2009 – други закон, члан 13. ст. 1, 2 и 3.

¹³ Стручно упутство Министарства просвете, науке и технолошког развоја, бр. 601-00-40/2013-15 од 27. јуна 2013. године

одељења и прописано је да се за припаднике националне мањине образовно-васпитни рад остварује на језику и писму националне мањине, односно, двојезично, ако се приликом уписа у први разред за то определи најмање 15 ученика, а да школа може да остварује образовно-васпитни рад на језику и писму националне мањине, односно, двојезично и за мање од 15 ученика, уз сагласност министарства надлежног за образовање.

Анализа навода из притужбе и изјашњења са аспекта антидискриминационих прописа

3.12. Имајући у виду предмет ове притужбе, у конкретном случају потребно је утврдити да ли је ОШ „Свети Сава“ Бостани у Пријепољу извршила дискриминацију ученика и ученица бошњачке националности пропуштањем да им омогући да се изјасне да ли желе да слушају наставу на босанском језику.

3.13. Имајући у виду да ОШ „Свети Сава“ Бостани у Пријепољу није доставила тражено изјашњење на наводе из притужбе, остало је непознато из којих разлога школа није спровела анкету о језику на којем ученици желе да слушају наставу. Повереница за заштиту равноправности указује да је школа била дужна да испита заинтересованост ученика да слушају наставу на матерњем језику, као и да организује наставу на босанском, уколико резултати анкете покажу да постоји довољна заинтересованост. При томе, треба имати у виду да је Бошњачко национално вијеће упутило први допис школи 1. априла 2013. године, уз који су достављени обрасци за анкетирање родитеља о моделу наставе у школској 2013/2014 години, са предлогом коме и како да расподеле обрасце, а други дописом од 3. јула 2013. године, са захтевом да школа уврсти предмет Босански језик и књижевност, као обавезни предмет и да пропише да се школски програм остварује и на босанском језику и латиничном писму. Иако школа нема обавезу да поступа по захтевима националног савета, нити да спроводи анкету на достављеним обрасцима, дописи Бошњачког националног вијећа требало је да буду индиција школи да постоји извесно интересовање и жеља да се настава слуша на босанском језику.

Анкетирање ученика и ученица школе не би, само по себи, значило да би се испунили прописани услови за организовање наставе на језику националне мањине, али с обзиром да се школа налази у вишенационалној средини, Повереница је става да је школа била дужна да испита заинтересованост ученика. На овај начин би омогућила ученицима бошњачке националности да изразе свој став, што би школи био значајан извор информација у планирању школског програма. Поред тога, Законом о систему васпитања и образовања је прописано да када се образовно-васпитни рад остварује на српском језику, за ученике припаднике националне мањине организује се настава језика националне мањине са елементима културе. Анкетирањем ученика о језику на којем се изводи настава, школа би дошла и до информација од значаја за предлагање изборних предмета.

3.14. Право припадника националне мањина на образовање на матерњем језику омогућава ученицима одређене националне мањине да се, пре свега, изразе на матерњем језику, да упознају националну историју и културну баштину на матерњем језику, а доприноси и очувању националног идентитета мањине. Домаћим и међународним правом прописано је да је право на образовање на матерњем језику засновано на избору припадника националне мањине. Из тог разлога школа је била дужна

да испита заинтересованост ученика/ца за похађање наставе на босанском језику. Уколико би анкета показала да је број заинтересованих ученика 15 или више, школа би била у обавези да образовно-васпитни рад организује и на језику и писму националне мањине. Чак и ако би број заинтересованих ученика био мањи од 15, школа има могућност да се обрати надлежном министарству и затражи сагласност за организовање наставе на босанском језику.

3.15. Повереница за заштиту равноправности констатује да је, поред постојања доброг правног оквира и законом дефинисаних високих стандарда у заштити права и слобода припадника националних мањина, потребно унапредити положај националних мањина, а да поготово постоји потреба за већом доследношћу у примени и поштовању постојећег правног оквира. Наиме, право припадника националне мањине на образовање, у склопу са другим мањинским правима, помаже очувању националног идентитета и спречавању асимилације припадника националне мањине. Истовремено, процес образовања и васпитања носи потенцијал јачања међусобног поштовања и разумевања различитих заједница унутар једног друштва. Право очувања колективног идентитета помоћу образовања на језику мањине, мора да буде уравнотежено са потребом интегрисања и учешћа у широј државној заједници. Циљ образовања и васпитања јесте, поред стицање квалитетних знања и способности неопходних за лично остварење и активан рад и живот у заједници, поштовање равноправности, унапређивање толеранције и уважавање различитости.

3.16. На крају, потребно је скренути пажњу да је приликом анкете о моделу наставе у образовним установама потребно затражити мишљење детета, тј. ученика и ученица школе. Наиме, у анкетном обрасцу *„Образац за анкетирање родитеља о моделу наставе у образовно васпитним установама у Санџаку у школској 2013/2014“*, могућност да се изјасне имају само родитељи, а деца није пружена могућност да искажу своје мишљење. Повереница за заштиту равноправности указује да је међународним и домаћим прописима утврђено право детета да искаже своје мишљење у стварима која се тичу детета. У Општем коментару бр. 12 Конвенције о правима детета, Комитет за права детета је препоручио државама уговорницама да предузму радње како би деци створиле могућности да изразе своје мишљење и да се оно пажљиво размотри у сваком образовном окружењу, укључујући и образовне програме, али и изван школе, на локалном и националном нивоу о свим аспектима образовне политике, укључујући, између осталог и школске програме, методе поучавања и структуру школа. Комитет истиче да се у одлукама о преласку на следећи ниво школовања или избору предмета мора обезбедити право деце да искажу мишљење. Зато су образовне установе, као и национални савети у свом раду у области образовања и другим областима која се тичу деце, обавезни да поштују право детета да изрази мишљење и да оно буде пажљиво размотрено.

3.17. Сагледавајући све чињенице и околности, Повереница за заштиту равноправности је мишљења да је у конкретном случају ОШ „Свети Сава“ Бостани у Пријепољу, поступила дискриминаторно када ученицима бошњачке националности није дала могућност да се изјасне да ли желе да слушају наставу на босанском језику. Повереница са жаљењем констатује да у конкретном случају није могуће отклонити последице дискриминаторног поступања, имајући у виду чињеницу да је школска година завршена.

4. МИШЉЕЊЕ

Пропуштањем да анкетира ученике и ученице школе да ли желе да похађају наставу на босанском језику, ОШ „Свети Сава“ Бостани у Пријепољу прекршила је одредбе Закона о забрани дискриминације.

5. ПРЕПОРУКА

Повереница за заштиту равноправности препоручује ОШ „Свети Сава“ Бостани у Пријепољу и в. д. директору Славенку Грбовићу, као одговорном лицу да:

5.1. За школску 2014/2015 годину спроведу анкету међу ученицима/цама, како би се утврдило да ли постоји потребан број деце заинтересованих да наставу похађају на босанском језику.

5.2. Предузму све потребне мере из своје надлежности, како би се организовала настава на босанском језику, уколико резултати анкете покажу да постоји потребан број заинтересованих ученика/ца за похађање наставе на босанском језику.

5.3. Да убудуће, у оквиру обављања послова из своје надлежности, не крше антидискриминационе прописе.

Потребно је да ОШ „Свети Сава“ Бостани у Пријепољу обавести Повереницу за заштиту равноправности о планираним мерама у циљу спровођења ове препоруке, у року од 30 дана од дана пријема мишљења са препоруком.

Против овог мишљења са препоруком није допуштена жалба нити било које друго правно средство, јер се њиме не одлучује о правима и обавезама правних субјеката. Сагласно члану 40. Закона о забрани дискриминације, уколико ОШ „Свети Сава“ Бостани у Пријепољу не поступи по препоруци у року од 30 дана, биће донето решење о изрицању мере опомене, против којег није допуштена жалба, а за случај да ово решење не спроведе, Повереница за заштиту равноправности може о томе обавестити јавност преко средстава јавног информисања и на други погодан начин.

**ПОВЕРЕНИЦА ЗА ЗАШТИТУ
РАВНОПРАВНОСТИ**
[Signature]
др Невена Петрушић

Доставити:

- Бошњачко национално вијеће, Нови Пазар
- ОШ „Свети Сава“, Бостани у Пријепољу